

Η εκκωφαντική τραχύτητα της άσκησης του γέρ. Ιωσήφ του Ησυχαστή

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

5.3.3.1 Προσωπικά: *ίνα μηκέτι ώμεν νήπιοι*

«Αγαθόν το εξομολογείσθαι» εκ μέρους μου. Μια πρωτόλεια, ίσως ανορθόλογη για όσους εξακολουθούν να μη «βλέπουν» Ελύτη, τουτέστι φράσεις, όπως «Λίγη ξερή, τριμμένη στα δάχτυλά σου μέντα, σε πάει ολόϊσια στη σκέψη των Ιώνων», (Μινούτσι 1993,139), ή «τι νερό/κυανό με σπίθες» (Πολίτη 1993,68). Όμως, η εκκωφαντική τραχύτητα της άσκησης του γέροντος Ιωσήφ του Ησυχαστή και της συνοδείας του με έβαλε σε εγρήγορση. Θέλησα να αναζητήσω μια ορισμένη απόκλιση του ησυχαστικού ακτίστου-μακαρίου-αθανάτου αμήχανου κάλλους από το μεταφυσικό-πλατωνικό. Με είχαν εντυπωσιάσει οι εισηγήσεις καταξιωμένων Ιεραρχών, επιστημόνων και πατέρων στα δύο συνέδρια που έγιναν για το Γέροντα, αλλά και όσα έχει γράψει γι' αυτόν το πνευματικό του τέκνο, ο Ιωσήφ ο Βατοπαιδινός, τυγχάνω μάλιστα κάτοχος, όπως και τόσοι άλλοι, ευλογίας του-επίμαχο σημείο για τους υπέρμαχους της αθεΐας-, γεγονός που με γεμίζει ανυπόκριτη υπερηφάνεια.

Πηγή: www.diakonima.gr

Η αρχαία ελληνική «γνωσιολογία», η οποία ως γνωστόν έχει παραληφθεί από τους Πατέρες, γνωρίζει την πιο δημιουργική έκφασή της, απογειώνεται κυριολεκτικά στο είδος της ησυχαστικής μεθέξεως του Γέροντα Ιωσήφ και μας καθιστά το άκτιστο κάλλος προσπελάσιμο σε ικανοποιητικό βαθμό.

Καταλυτικό, όμως, για την απόφασή μου ρόλο έπαιξε, όπως προανέφερα, το βιβλίο του πνευματικού του τέκνου, του π.Εφραίμ της Αριζόνας. Με μαγνήτευσε θα έλεγα, η «εικονογραφία» του Γέροντα, η οποία, εκτός από την αγαλλίαση που σου προσφέρει, σου επιτρέπει την αναγωγή στην άμεση θέα του εικονιζόμενου, κλασικό γνώρισμα βυζαντινής τέχνης(μα και αρχαίου ελληνικού αγάλματος)(δες: Γιανναράς 1987,46). Κρύβει τόσα υπονοούμενα και αποκαλύπτει τόσα μυστικά,

που θα μπορούσε να κάνει οποιονδήποτε υπέρμαχο του ορθολογισμού να αναθεωρήσει πολλές από τις απόψεις του. Δεν θεωρώ τυχαίο για την απόφασή μου και το γεγονός ότι ο «εγγονός» του Ησυχαστή, ο π.Στέφανος Αναγνωστόπουλος, ο οποίος είχε την επιμέλεια του βιβλίου, είναι ο Πνευματικός της Αδελφότητας της Ιεράς Μονής Βαρνακόβης, στην οποία καταφεύγω, εγώ ο τάλας, και κάποτε-κάποτε παίρνω την ευλογία του.

Επιθυμία πολλών αναγνωστών του βιβλίου του π.Εφραίμ θα ήταν, ίσως, να έβλεπαν το κείμενο του βιβλίου του ως «σενάριο» μιας ταινίας με τον ίδιο τίτλο. Νομίζω ότι θα ενδιέφερε μια τέτοια ταινία τόσο εμάς τους Ορθοδόξους, οι οποίοι σε μεγάλες εορτές μας, όπως το Πάσχα, παρακολουθούμε, ανίδεοι, ταινίες που είναι κυριολεκτικά παρωχημένα έγκονα ξένων αντιλήψεων, παντελώς άσχετων προς την ορθόδοξη εκκλησιαστική -ευχαριστιακή μας παράδοση, αλλά θα ενδιέφερε και τους ετεροδόξους. Θα τους παρείχε την ευκαιρία να διαπιστώσουν τις ιδιαιτερότητες της ορθόδοξης άσκησης. Γιατί στο Γέροντα Ιωσήφ πιστώνεται ένα σφριγηλό ασκητικό «πάθος» και ένα σπινθηροβόλο πνευματικό «βάθος», αυστηρά προσηλωμένο στην παλαμική παράδοση, που δεν το συναντάς στην υπόλοιπη «Ανατολή» -εγγύς, μέση, άπω - και ανοίγει μπροστά σου ένα μακάριο κάλλος.

Με πολύ ευχαρίστηση σημείωσα το γεγονός ότι στο βιβλίο του π.Εφραίμ δεν λανθάνουν απλώς υπαινιγμοί των «λόγων» του αββά Ισαάκ του Σύρου, αλλά στο βίο του Γέροντά του είναι διάχυτη η πρακτική εφαρμογή τους (ό.π.α.,296). Η γοητεία αυτής της ασκητικής, που κίνησε ανέθαικεν το μεγάλο μου ενδιαφέρον για τους ασκητικούς λόγους του αγίου Ισαάκ, συνίσταται σε τούτο: ενώ είναι μία και η αυτή επανέρχεται στο βίο καθενός ησυχαστή ως άλλη (Gadamer). Δεν παρεκκλίνει πουθενά ο Γέροντας από εκείνη την ασκητική. Όμως, όπως κάθε Θεία Λειτουργία δεν είναι τυπική επανάληψη του όλου Θείου δράματος, αλλά εξίσου πραγμάτωσή του εκ νέου, έτσι και αυτή η ασκητική του Γέροντα Ιωσήφ συνιστά χωρίς αποκλίσεις ανεπανάληπτο πρωτότυπο εκείνης του αγίου Ισαάκ, όσον αφορά το βασικό ασκητικό «κώδικα» (υπακοή, ταπεινοφροσύνη κ.λ.π.), αλλά βάζει και τη δική του σφραγίδα.

Ένα παράδειγμα: Όταν βάζει τους υποτακτικούς του να φάνε σκουλικιασμένα τρόφιμα δεν είναι ένας βάνανσος άνθρωπος, αλλά ένας «αφελής» τουτέστι παντελώς αθώος, που μετατρέπεται ανά πάσα στιγμή σε αθλητή, «...ως την κατ' έφεσιν κινήσεως την δύναμιν μήπω τω εσχάτω προσαναπαύσαν ορεκτώ» (=αφού δεν επέθεσε στο έσχατο επιθυμητό τη δύναμη της σύμφωνης με την επιθυμία του κίνησης)(αγ.Μάξιμος, ό.π.α.,128 κ.εξ.). Ως θετικός αγωγός του ακτίστου κάλλους δεν νοείται ο Γέροντας αυτός, όπως και κάθε άλλος, εκτός των προϋποθέσεων

Εκείνου που λογίζεται «ως πάντων πληρωτικόν»(ό.π.α.).

«Αγαθόν το εξομολογείσθαι», λοιπόν. Τρία συμβάντα ήρθαν να τονώσουν το ενδιαφέρον μου για τον άγιο Ισαάκ. Πρώτα-πρώτα με συνεπήρε το γεγονός της «συνάντησης» του πατρός Παΐσιου με τον άγιο (Θεοδωρόπουλος 2008). Κατά δεύτερο λόγο, με εντυπωσίασε η μαρτυρία ενός μοναχού της «ερήμου» της Κερασιάς του αγίου Όρους, ο οποίος μου είχε εκμυστηρευτεί πως χάρη στους ασκητικούς λόγους του αγίου εγκατέλειψε τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο Παρίσι και τον κόσμο και έγινε μοναχός. Ο ίδιος με πληροφόρησε πόσο ευλαβείτο ο π.Παΐσιος τον άγιο Ισαάκ. Όπως είναι γνωστό, ο π.Παΐσιος στο ερώτημα του παπα-Τύχωνα, τι βιβλία διαβάζει, είχε απαντήσει Αββά Ισαάκ(π.Παΐσιος 2008(13),32). Όπως είναι δε γνωστό ο άγιος Ισαάκ έχει αφιερώσει στο κάλλος της μοναχικής πολιτείας τον 10ο ασκητικό λόγο του, όπου περιγράφει το μοναχό ως τύπο και ωφέλεια εις τους βλέποντας αυτόν και ως έχοντα σχήματα και φρονήματα ωραία και υψηλά.

Τέλος, με την υψηλού επιπέδου ερμηνευτική των ασκητικών λόγων του αγίου από τον Αρχ. Β.Γοντικάκη – τον παρόντα *θεωρο* -, την καλλιγραφημένη σε ένα μικρό του πόνημα, (Αρχ.Γοντικάκης 2003), καθώς και με το κείμενο-εισήγηση του ιδίου σε συνέδριο στο Καίμπριτζ με θέμα το αμήχανον κάλλος (π.Γοντικάκης 2005), βρέθηκα μονομιάς αντίκρυ σε χιλιάδες μυστικά που αιμοδοτούν ολάκαιρη την ύπαρξή μου.

Εάν ζούσα στην εποχή του π.Ιωσήφ, ίσως κατέφευγα στην ακολουθία του, αλλά είναι αβέβαιο εάν θα με δεχόταν ο Γέροντας και σχεδόν βέβαιο, ότι θα την εγκατέλειπα σύντομα, επειδή, όσο μπορώ να ξέρω τον εαυτό του, θα μου ήταν αδύνατο να «επιζήσω» με τέτοια άσκηση. Εάν είναι μέσα μας όμως η τάση για καλοσύνη και ομορφιά, συμπυκνωμένες στο *άκτιστο-μακάριο-αθάνατο* αμήχανο κάλλος, μπορώ να ευελπιστώ ότι αυτό το κάλλος δύναται να αποσπάσει του νου μου από τις εγωιστικές μου προσηλώσεις στα τετριμμένα. Γιατί «...ο νους.....υπό γαρ του θείου και απείρου φωτός καταλαμπόμενος αναισθητεί προς πάντα τα υπ' αυτού γεγονότα' καθάπερ και ο αισθητός οφθαλμός προς τους αστέρας, του ηλίου ανατέλλοντος»(αγ.Μάξιμος ό.π.α.,143).

5.3.3.2 Άκτιστο-μακάριο-αθάνατο αμήχανον κάλλος ως «ξένωσις στο υπερφυσικόν»

Με βάση το λεξιλογικό οπλοστάσιο του π.Ιωσήφ, ονομάζουμε *άκτιστο-μακάριο-αθάνατο αμήχανο κάλλος* το παραδείσιο θεϊκό κάλλος-πλημμύρα της Χάριτος (ό.π.α.,119 και 290),που συνιστά «ξένωσιν» στο υπερφυσικό(ό.π.α.,288). Αποκαλυπτόμενο διαλύει την καρδιά(ό.π.α.,289),καταργεί τις σωματικές αισθήσεις, ανοίγει τα μάτια της ψυχής σε μια φωτεινή, όσο και δοξολογική θέαση των πάντων.

Περαιτέρω δε μεταμορφώνει τον δέκτη, παύει τα πάθη και ειρηνεύει την καρδιά(ό.π.α.,37),σε βγάζει εντός-εκτός σώματος(ό.π.α.113) και εαυτού(ό.π.α.,38), αλλά και εκτός πάσης θελήσεως, δίνει άπλετο φως και απεριόριστο εύρος και σου επιδαψιλεύει Χάρη ενδημούσα (ό.π.α.).

Αυτό το κάλλος δεν νοείται ποτέ ερήμην της Θείας Χάρης, δεν είναι καρπός ευρυμάθειας, αλλά της νήψης και ησυχαστικής ευχής. Θα μπορούσε, με μια πρώτη ματιά, να χαρακτηριστεί κάλλος ψυχής των Κε-χαριτωμένων εκπεφρασμένο κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι γοητευτικό, τουτέστι κάλλος «κεχαριτωμένης γοητείας» (Ράμφος 1994 342) εύληπτο από τις αισθήσεις του δέκτη.